

SUSAN
ABULHAWA

Dimineți
în Jenin

Traducere din limba engleză
și note de Irina Bojin

POLIROM
2024

Cuprins

Prolog. Jenin	7
---------------------	---

I. *El Nakba* (catastrofa)

1. Culesul	11
2. Ari Perlstein.....	18
3. O beduină nevrednică.....	23
4. Plecarea	35
5. „ <i>Ibni! Ibni!</i> ”.....	51
6. Întoarcerea lui Yehya	55
7. Nașterea lui Amal	68

II. *El Naksa* (dezastrul)

8. Cât oceanul și toți peștii din el	73
9. Iunie în groapa din bucătărie	80
10. Patruzeci de zile mai târziu	97

III. Cicatricea lui David

11. O taină ca un fluture	117
12. Yousef, fiul.....	119
13. Frumosul demon al lui Moshe.....	122
14. Yousef, omul.....	125
15. Yousef, prizonierul	127

16. Frații se reîntâlnesc	130
17. Yousef, luptătorul	132
18. Dincolo de primul șir de copaci	133
19. Plecarea lui Yousef.....	144
20. Eroii.....	150
21. Cu trecerea vremii	154
22. Plecarea din Jenin	168
23. Orfelinatul	180

IV. *El Ghurba*
(faptul de a fi un străin)

24. America	207
25. Un telefon de la Yousef.....	218

V. *Albi Fi Beirut*
(inima mea în Beirut)

26. Majid	227
27. Scrisoarea.....	244
28. „Da“	249
29. Iubire.....	250
30. O poveste veșnică	253
31. Philadelphia, din nou.....	261
32. O poveste veșnică, veșnic nespusă	268
33. Vai de națiune... ..	273
34. Neputință.....	280
35. Luna florilor.....	283
36. Yousef răzbunătorul.....	292

VI. *Elly Bayna*
(ce este între noi)

37. În spatele zidurilor.....	297
38. Aici, acolo și dincolo.....	302
39. Telefonul lui David	312

40. David și eu	316
41. Darul lui David.....	327
42. Fratele meu, David	334

VII. *Baladi*
(țara mea)

43. Dr. Ari Perlstein.....	341
44. Strânge-mă în brațe, Jenin.....	353

VIII. *Nihaya O Bidaya*
(un sfârșit și un început)

45. Din dragoste pentru fiice	377
46. Dumnezeu pe bucățele	384
47. Yousef, prețul Palestinei	388
<i>Nota autoarei</i>	391
<i>Glosar</i>	395
<i>Bibliografie</i>	399

Mergeam de vreo oră când *Ammo* Jack mi-a arătat pe fereastră Ierusalimul, cu domul înălțându-se în depărtare.

— Acolo e.

Cupola Stâncii, al Aqsa, de unde profetul Mahomed se urcase la ceruri în legendara lui Călătorie nocturnă, era punctul de întâlnire a tuturor poveștilor despre Ierusalim. Îmi aduc aminte că stătusem în al Aqsa, lângă una dintre cele douăsprezece coloane uriașe de marmură care înconjoară stânca înălțării. Imaginea acelei coloane masive, care se înălța mai sus decât își putea închipui mintea mea de copil de cinci ani, este impresia pe care am luat-o cu mine după o călătorie făcută cu familia la Ierusalim în 1960, înainte ca orașul să fie cucerit de Israel. Mama a păstrat o fotografie cu noi patru, făcută în acea zi – ea cu tata, Yousef și cu mine în clădirea acoperită cu plăci de ceramică, cu domul de aur profilat deasupra noastră. Era singura fotografie de familie pe care o aveam. Aparatul m-a surprins ținându-mă de piciorul tatei peste robă, de parcă aș fi vrut să fiu immortalizată ca unic proprietar al lui. Eram micuță, cu o expresie serioasă, și, când am găsit acea fotografie după moartea mamei, m-am mirat de cât de puțin zâmbeam. Fața tatei, deschisă și blândă, lăsa impresia că zâmbește, deși buzele nu i se mișcau. Zâmbetul era în ochii lui. Mama stătea alături de el, dreaptă, într-o poziție perfect simetrică, așa cum stătea întotdeauna, cu o expresie de nepătruns în ochii ei adânci. Yousef, bine-dispus, stătea sprijinit într-un picior, pe față cu acel zâmbet care îți încălzea inima și care pornea din colțul drept al gurii și se întindea pe toată fața. Dintre noi patru el părea cel mai fericit, mai prietenos și mai înduioșător.

După ce Israelul a cucerit Palestina, în 1967, n-am mai ajuns niciodată în Ierusalim. La început

fiindcă era prea greu, în final pentru că nu ni s-a mai dat voie. În prima zi de ocupație Israelul a dărâmat cu buldozerele tot cartierul marocan unde se aflau vreo două sute de case vechi și sute de locuitori, cărora li s-au dat mai puțin de două ore ca să evacueze locul. Musulmanii, dar și creștinii, grecii și armenii au privit neputincioși cum le sunt confiscate proprietățile, în timp ce ei înșiși erau trimiși în ghetouri sau exilați.

Amno Jack i-a spus șoferului să ne ducă într-un loc numit Khilwa de pe Muntele Măslinilor.

— E nițel mai departe, dar o să-ți placă acolo. Din locul ăla se vede bine orașul, mi-a zis.

Imediat după aceea mașina a intrat pe niște străduțe mărginite de ziduri înalte de piatră, precum cele din Biblie. Am mers până la marginea unui vechi cimitir evreiesc, la poalele hotelului Seven Arches care domină satul etern.

Ierusalimul m-a impresionat întotdeauna, chiar și când l-am urât – și Dumnezeu știe că l-am urât pentru prețul lui măsurat în vieți omenești. Cu toate astea, de câte ori văd orașul, din depărtare sau dinăuntru labirintului de ziduri, mi se înmoaie inima. Fiecare centimetru stă mărturie străvechilor civilizații, moartea și nașterea cărora sunt impregnate în măruntaiele orașului și în pietrele din împrejurimi. Oamenii, cei divinizați ca și cei condamnați, și-au lăsat urma picioarelor în nisipul lui. A fost cucerit, ras de pe fața pământului și reconstruit de atâtea ori, că pietrele par să aibă o viață a lor, conferită de șirul de rugăciuni și de morți. Cu toate astea, e impregnat de umilință. Mie îmi pare cunoscut, familiar, îmi stârnește acea certitudine incontestabilă și de nezdruncinat a oricărui palestinian că aparține acestui pământ. Îi aparțin, indiferent cine l-ar cuceri, fiindcă pământul lui este păstrătorul rădăcinilor mele și al oaselor străbunilor mei. Fiindcă cunoaște

patima tainică ce a aprins așternuturile tuturor străbunicilor mele. Fiindcă sunt fructul natural al acestui trecut pasional și furtunos. Sunt fiica acestui pământ și Ierusalimul e garanția acestui titlu inalienabil, într-o măsură mult mai mare decât niște acte îngălbenite de proprietate, registrele cadastrale otomane, cheile de fier ale caselor care ne-au fost furate sau rezoluțiile ONU și decretele superputerilor.

— Nu-i un loc rău, ce zici, scumpa mea? m-a întrebat *Ammo* Jack.

I-am răspuns cu un zâmbet sfios și m-am urcat la loc în mașină.

Întunericul ne-a prins înainte să ajungem la Dar el Tifl el Araby, Căminul Copilului Arab. Directoarea, domnișoara Haydar, ne-a întâmpinat la poartă, sigură pe ea cum e cineva care mai fusese de multe ori în această situație, ne-a condus în biroul ei și ne-a vorbit de istoria căminului și de regulile după care funcționa. La lumina lămpii, atât *Ammo* Jack, cât și eu am văzut-o cum se schimbă la față, ca și cum speranțele îi fuseseră nimicite. Cu timpul aveam să înțeleg că, ori de câte ori intra un bărbat în cămin, în ea înviau niște ambiții romantice, altminteri ascunse. În mod evident, *Ammo* Jack nu era ceea ce așteptase ea, cu toate că atunci, ascultând-o când ne vorbea, nici unul din noi nu înțelegea care e pricina acelei schimbări de expresie de pe fața ei.

— Această instituție a fost fondată de domnișoara Hind Hussein, din familia Hussein din Ierusalim, ne-a spus ridicând o sprânceană ca să dea mai multă greutate vorbelor.

Hussein era o familie respectată din Ierusalim, cunoscută de toată lumea, ai cărei membri dețineau de mai multe secole funcții de conducere și erau oameni de vază în oraș. La vremea când

Israelul ocupase cea mai mare parte a Palestinei, în 1948, domnișoara Hind era o moștenitoare bogată, dar necăsătorită.

Locuise într-o vilă de cărămidă roșie, lipită de hotelul a cărei proprietăreasă era și unde trăgeau lorzi, diplomați, demnitari, poeți și scriitori când vizitau Ierusalimul înainte să fie cucerit de Israel. În aprilie 1948, trei orfani plini de sânge au izbutit să ajungă în Ierusalimul de est, unde pribegiseră până când îi dusesese cineva acasă la domnișoara Hind. Erau copii din Deir Yassin, un sat de la periferia Ierusalimului, unde peste două sute de palestinieni, bărbați, femei și copii, fuseseră masacrați de teroriștii evrei. Domnișoara Hind îi luase la ea pe cei trei copii de pripas. În săptămânile care au urmat, pe măsură ce israelienii comiteau noi atrocități, alți și alți copii au fost aduși la domnișoara Hind, care până la urmă a închis hotelul și l-a transformat în adăpost, apoi în orfelinat și în cele din urmă în școală.

Domnișoara Haydar se numărase printre primii orfani primiți și fusese adoptată de domnișoara Hind, care nu se mai căsătorise. În scurta discuție avută cu *Ammo* Jack și cu mine, domnișoara Haydar n-a pomenit nimic despre ea însăși. Pur și simplu s-a prezentat – dându-și importanță, e adevărat – drept fiica domnișoarei Hind. Abia câteva zile mai târziu, după ce am intrat la orfelinat, fetele mi-au povestit în ce împrejurări tragice fusese adoptată.

Domnișoara Haydar era o femeie cu inimă de piatră. Mică de statură, compensa acest neajuns purtând pantofi cu tocuri înalte, în care se mișca mai grațios decât dacă ar fi mers în picioarele goale. Umbla cu pantofii aceia îngrozitori cu ușurință neprefăcută, de ziceai că, de când se știa, nu mersese decât în vârful picioarelor. Părul vopsit cu henna era singurul lucru moale

pe care îl vedeai la ea. Îi încadra fața ca de stuc, maltratată de prea mult fard, și ochii care nu văzuseră de multă vreme decât ceea ce se petrecea în orfelinat.

— Ar trebui să fii mândră că ai acces la educația pe care o vei primi, a spus pironindu-mă cu privirea. Alte familii plătesc bani grei ca să-și trimită fetele aici.

Vorbea de elevele obișnuite, care veneau ziua la cursuri și apoi plecau acasă. Aveam să le numesc și eu, la fel cum făceau celelalte orfane, „fetele de afară”; nu m-am împrietenit nici măcar cu una în cei patru ani cât am stat acolo. Șterpeleam bani și mâncare de la ele sau le luam cu forța, după ce le băgam în sperieți. Ar fi fost greu să ne împrietenim de-adevăratelea cu ele când le vedeam pantofii noi, uniformele frumoase și alte privilegii care arătau că duc viața „normală” la care tânjeam cu toatele. Totuși, dacă stau și mă gândesc, noi, orfanele, „fetele dinăuntru”, trăiam în Ierusalim tocmai de pe urma taxelor plătite de ele și a ajutoarelor internaționale.

Clădirea principală era splendidă: construită din calcar, avea patru etaje și uși cu arcade tipice arhitecturii palestiniene. În aripa de vest erau dormitoarele fetelor între zece și douăzeci și trei de ani. În restul clădirii erau săli de curs, unde luam lecții de biologie, matematică, arabă, religie, geografie, germană și engleză. Balconul din dos dădea spre o curte mare unde se afla doar un coș de baschet, uzat de câte mingi primise. Zidul din spate, care înconjura tot complexul, era acoperit de viță bătrână.

— Ia-ți lucrurile și vino cu mine, mi-a spus domnișoara Haydar, arătând nerăbdătoare spre legăturica în care îmi adusesem hainele. Domnul Jack trebuie să plece.

Nu eram pregătită pentru încă o despărțire. Mi s-a strâns inima, m-am încovoiat. Am căzut în genunchi, mi-au venit lacrimi în ochi, însă n-am plâns.

— Nu mă părăsi, *Ammo* Jack, l-am implorat.

S-a apropiat de mine, am ridicat ochii și i-am văzut trupul uriaș. Și-a dat părul ciufulit la o parte de pe frunte cu o mână tremurândă. Cealaltă a întins-o spre mine. În palmă avea un pachetel învelit în hârtie de ziar și lipit cu bandă adezivă cafenie.

— N-ar fi trebuit s-o păstrez atâta vreme, a spus în șoaptă. Voiam să i-o dau fratelui tău, Yousef, însă nu m-a lăsat inima să-i povestesc la ce am fost martor când am văzut-o căzând pe jos.

Mi-a întins cutia stânjenit și m-a mângâiat blând, cu durere în suflet.

— N-am avut ce face, Amal, mi-a spus anticipând întrebările pe care știa că aveam să mi le pun după ce deschideam cutia.

Domnișoara Haydar m-a apucat nerăbdătoare de braț și m-a tras de acolo.

— Gata, să nu mai aud nimic! S-a întunecat, nu mai putem sta afară.

Apoi s-a întors spre *Ammo* Jack:

— Mulțumesc, domnule. Vă rog să ne lăsați.

S-au adunat vreo treizeci de fete gălăgioase ca s-o vadă pe nou-venită cum urcă scara răsucită de piatră, veche de trei sute de ani. Le-am înfruntat privirile, strângând în pumn pachetelul de la *Ammo* Jack și zarurile de la Lamya, ultimele amintiri din viața de dinainte. Domnișoara Haydar mi-a arătat care e patul meu, o alcătuire ciudată din metal pe care ea a numit-o „prici”. În camera dreptunghiulară erau șaisprezece perechi de astfel de priciuri, înșirate câte opt